

Soldattorpet 628 Husby.

På de markområden, som kom att bli övnings- och skjutfält för Södermanlands regemente, ligger några soldattorp som minner om Nya Indelningsverket. Denna epok begynte med ständernas bifall och Kgl. Maj:ts beslut 5/12 1682 och upphörde i och med genomförandet av 1901 års härordning. De då kontrakterade soldaterna fick kvarstå i tjänst i princip så länge de själva önskade.

På det torp, som vi med hjälp av denna artikel skall titta närmare på, var siste soldaten i tjänst ända till 1/2 1941. Han hette Albert Gustaf Adolf Frisk, var född i Kolbäck, Västmanland, 7/1 1874 och anställdes 6/2 1894, m a o en tjänstetid på 47 år. Han hette före anställningen Wahlström, var 172 cm lång och gift med Amanda, som kallades "Friskan", ett smeknamn som hon gjorde skäl för, ethy hon födde inte mindre än 17 barn! Torpet var ovannämnda nummer 628 Husby, tillhörande Strängnäs kompani och beläget omedelbart söder om Ingjaldshögen vid gården Kråktorpet, Fogdö socken. Torpet hemsöktes under februari, 1981, av vandaler som bl a totalförstörde samtliga fönster. Dessutom är det någon person som går och plockar bort av torpets taktegel. Det är bra snålt! Och oförskämt!

De ynglingar som anställdes på de olika rotarna runt om i landet, tjänade som soldater mot ersättning enligt ett kontrakt som upprättades vid antagningen. Kontraktens innehåll växlar ganska mycket från trakt till trakt och från tid till annan. Frisks kontrakt skrevs 20/1 1894 och undertecknades av, förutom den nyanställda Frisk, också av huvudrotehållaren C.W. Larsson och hjälprotehållaren Christian Eriksson.

Enligt detta kontrakt fick Frisk en handpenning på 25:- kronor, en lega på 75:- kronor och soldattorpet "med all af ålder dertill hörande jord". I hemkall lämnades årligen "före Tomae-dag", 3,3 hl råg, 3,3 hl korn, 850 kg hö och lika mycket halm. I vedbrand fick soldaten 8,50 kbm ved, att levereras i januari. Av övriga punkter kan nämnas bete för en ko, 2 kvarnskjutsar, erforderliga dragare för torpets skötsel samt insatt å sparbanksbok 5:- kronor/år. Kontraktets p.12 lyder: "Skulle Soldaten för vanfrejd eller på annat sätt, genom eget förvållande ur Regimentets rullor afföras, förbehåller sig Roten att af Soldaten, utkräffa ersättning för utbetald lega, beräknadt för den tid som brister i uppnådda 25 tjänsteår, äfvensom att återfå de af Roten i Post-Sparbanken insatta medel".

De år 1894 inskrivna förmånerna gällde under Frisks hela tjänstetid - till 1941.

Detta var alltså rotens siste soldat - men vem var dess första? Ja, det kan man undra. Det finns nämligen två att välja på. Husby hade

två rotar - 627 och 628. I Generalmönsterrullan för 1686 kan man inte reda ut vem av de däri bokförda soldaterna som tillhörde den ena eller den andra roten. De två soldaterna är Eric Olsson, anställd sedan 1670 och Jacob Nilsson, anställd 1683. Hur livet gestaltade sig för dessa är för närvarande okänt. Troligen försvann de, tillsammans med i stort sett hela regementet, vid Poltava. Hösten 1709 nyuppsattes regementet och 12/9 detta år fick torpet som brukare Anders Friskopp, född i Vansö 1669. Att få tag på så många villiga ynglingar som erfordrades vid detta rekryteringsmöte (-möten), var säkert inte lätt och man fick göra avkall på de stipulerade kraven. Nämnade Friskopp var till exempel 40 år gammal, mot tillåtna max 25 år. Efter endast sex års tjänst försvinner Anders Friskopp ur rullorna och antecknas såsom "död eller fången".

Olof Olofsson, född omkring 1697, anställes på roten i februari 1716. I likhet med sin företrädare fick han soldatnamnet Friskopp. Efter endast 2 års tjänst utnämndes han i mars 1718 till 2:e Furirskytt, med namnet Husblom, och på roten anställdes i juni samma år Anders Bengtsson, med soldatnamnet Friskopp. Denne avled 18/12 1718, varefter roten var vakant till 16/2 1719, då ovan nämnde Husblom återanställdes som soldat på roten och där återfick sitt förra soldatnamn, Friskopp. I striden vid Södra Stäket 1719 sårades han, men inte allvarligare än att han kunde kvarstanna som soldat, vilket han gjorde till sin död 26/1 1740.

Efter att ha haft soldatnamnen Friskopp sedan 1709 tilldelas nu tre soldater i rad namnet Husberg. Den förste, Anders Husberg, är född omkring år 1715 och får, då han 29/2 1740 uppvisas för mönstringsförrättaren antecknat i rullan: "Karlen god och approberas". Efter att ha deltagit i såväl Finska som Pommerska kriget, får han vid GM 14/6 1774 avsked med dubbelt underhåll. Denna Generalmönstring var den första som förrättades på den detta år invigda övningsfältet Malma Hed vid Tilla Malma kyrka. Mönstringsförrättare var "Fältmarskalken, Furste af thet Heliga Romerska Riket samt Riddaren och Commendeuren af Kongl: Maj:ts Orden, Högwälborne Grefwe Herr Fredric Wilhelm von Hessenstein".

Efter sex månaders vakans anställdes Jacob Husberg den 31/12 1774. Han var född 10/5 1753 och "dog på roten" 15/8 1790 - troligen av sviter från Finska kriget. Efter honom dröjde det hela ett år innan ny soldat anställdes. Kanske berodde detta på rekryteringssvårigheter efter de stora avgångarna under Gustaf III:s krig 1788-90. Den 3/8 1791 anställdes den 21-årige Eric Husberg. År 1802 var han kommenderad på arbete vid Kungliga lustslottet Haga och 1805 var det dags att gå i fält - till Napoleonkriget. Tillsammans med kamrater ur regementet ingick han i den bataljon om 600 man som avmarscherade

från Krokek 11/10 1805 och som den 24 anlände till Stralsund. Sista anteckningen om Eric Husberg är att han 20/6 1807 ligger sjuk i kvarteret i Tyskland. När han slutade är f n obekant, likaså när hans efterträdare, Hans Qvarnström, anställdes. Känt är dock att han föddes omkring 1790 och att han "vistades i hemorten 25/7 1809". Vid GM 1/7 1830 begärde Qvarnström avsked, vilket beviljades, då han var oduglig till krigstjänst på grund av att han var ofärdig i vänster arm.

Endast 17,5 år gammal anställdes 8/10 1830 ynglingen Lars Larsson från Vansö som gavs soldatnamnet Huss. Kanske var det hans hustru, som inte ville bli kallad "Hussan", som gjorde att han vid GM 1845 begär och får antaga namnet Melin. I tjänst kvarstår han till GM 18/6 1872, då han får avsked "för ålderdom". Han tillerkännes underhåll genast och får betyget "Tjänt utmärkt väl" - 59 år gammal och med 42 års tjänst.

Efter 3 års tjänst vid I 2 anställdes 21/9 1872 Fredrik Otto Lagergren, född i Härad 26/6 1845. Befordrad till vicekorpral och avsked 4/7 1893. Och därmed är vi framme vid rotens siste soldat, Albert Frisk, som presenterades i inledningen. I likhet med större delen av de indelta som länge kvarstog i tjänst, blev Frisk befordrad till furir. Under sin tjänstgöringstid vid regementet uppehöll han befattningen som köksfurir, en uppgift som han hade redan före flyttningen ifrån Malmköping till Strängnäs 1921.

Evert Wahlberg

(lega = vid avtal utfäst vederlag/ersättning.

hemkall = under indelningsverkets tid del av soldats avlöning, vilken utgick med vissa naturaförmåner.

Tomae dag = 21/12.

furirskytt = skyddstrupp vid förläggningsrek; förtrupp; m m.

approberas = godkändes.

"dog på roten" = dog medan han kvarstog i tjänst.)